

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДО СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 334.012.23(075.8)

Ганна Кільова, кандидат психологічних наук,
заступник керівника управління із питань звернення громадян
Адміністрації Президента України,
i. Èèçá

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДО СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджуються питання розвитку та становлення професійної науки та її зв'язок із виробництвом матеріальних благ і необхідністю вивчення економіки у системі безперервної освіти.

Ключові слова: освіта, наука, економіка, професійне навчання, компетенція, маркетинг, розвиток, спеціаліст.

Лит. 14.

Anna Kileva

DIDACTICS BASES FOUNDATION OF DEVELOPMENT PROFESSIONALLY OF TECHNICAL EDUCATION ORMATION ARE TOBY MODERN REALITIES OF MARKET ECONOMY

In the article the question of development and becoming of professional science and its connection is probed with the production of material welfares and necessity of study of economy in the system of continuous education.

Key words: education, science, economy, professional studies, jurisdiction, marketing, development, specialist.

Постановка проблеми. Відзначимо, що сьогодні вчителі недостатньо підготовлені до цієї важливої й відповідальної роботи в галузі економічної освіти в закладах професійно-технічних закладах, не мають знань з економіки, маркетингу та менеджменту і, звичайно, не можуть дати учням відповідні знання з підприємництва, допомогти їм правильно зорієнтуватися у гострій конкурентній ринковій діяльності вибору професії, щоб сформувати у майбутніх спеціалістів випускників професійно-технічних училищ належний рівень професійної компетенції [7].

Особливо актуальним є дослідження, спрямовані на вдосконалення навчального процесу в Україні, розроблення нових положень, навчальних програм, посібників, підручників для вивчення маркетингу, знань з економічного механізму маркетингу, цінової системи, фінансів та податкової політики, процесу дослідження ринкового середовища та системи збуту товарів в роздрібній та оптовій торгівлі. Ці аспекти і спонукають до необхідної наукової розробки питань щодо вивчення в закладах професійно-технічної освіти в Україні основ маркетингу, набуття учнівською молоддю початкової професійної компетенції знань ринкової конкуренції, як відзначає М. Вачевський, В. Мадзігон, Н. Примаченко [1].

Аналіз останніх публікацій. Становлення та розвиток економічної науки вітчизняними авторами: М.В. Вачевський, В.М. Мадзігон, Н.М. Примаченко [1], З.С. Варналій [4],

В.М. Гончаров [5], М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін [6], І.А. Зязюн [7], В.В. Кулішов [8], В.С. Мочерний [10], А.К. Маркова [12], Н.Г. Ничкало [14], які розкривають загальні основи економічної науки, що передбачається навчальними програмами курсу “Економічна теорія”.

Мета статті. Розкрити питання становлення та розвитку економічної науки у різних видах економічних систем та її сучасний стан і вклад вітчизняних учених у розвиток професійно-технічної освіти.

Вклад основного матеріалу. Сьогодення вимагає докорінно перебудувати систему безперервної освіти у нашій країні. І прерогатива тут належить ліцеям, гімназіям, коледжам, школам, які покликані не тільки дати кожному учневі суспільно необхідний рівень знань про ринкову економіку, ознайомити його з багатством національної культури, але й дати учням міцні знання з основ економічної науки, становлення та розвитку підприємництва і бізнесу, фінансової системи, маркетингу виробництва та збуту товарів і послуг [1].

Українська національна школа, відкидаючи негативні чинники минулого, вбираючи в себе прогресивні напрями освіти, покликана формувати в учнів якості майбутніх підприємців, комерсантів, банкірів, фермерів, маркетингологів нинішнього дня.

Нами у процесі дослідження даної проблеми встановлено, що стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні відповідають сучасним концепціям загального розвитку системи освіти в Україні [12].

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДО СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Неперервність професійної освіти на початку XXI століття зумовлює необхідність посилення ролі професійно-технічної освіти як динамічної системи, що здійснює активний вплив на подальший розвиток економіки, забезпечує випереджувальну професійну підготовку, наступність і взаємозв'язок усіх видів і рівнів професійної освіти [13].

Науково-технічний прогрес, широке запровадження наукоємких, інформаційних технологій вимагають значного підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників, її фундаменталізації [5].

В умовах ринкової економіки, інформаційно-технологічного розвитку розширюються функції професійно-технічної освіти, відбувається її трансформація в професійну освіту, що відповідає світовим тенденціям неперервної професійної освіти – освіти впродовж життя. Зростає потреба наукового, нормативно-правового супроводу функціонування системи професійно-технічної освіти, врахування світових тенденцій з метою модернізації підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей промислового, сільськогосподарського виробництва і сфери послуг.

Доцільність розробки Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти зумовлена завданнями розвитку України у західноєвропейському та світовому контекстах, соціально-економічними змінами, посиленням суспільних вимог до рівня освіти, професіоналізму, конкурентноспроможності майбутніх фахівців на вітчизняному та світовому ринках праці, професійної, екологічної, правової, інформаційної та комунікативної культури в майбутніх випускників навчальних закладів включаючи і культуру ділового спілкування, готовності до професійного саморозвитку і самовдосконалення, формування власної кар'єри, відповідальності за результати своєї професійної діяльності.

Концепція розвитку професійно-технічної освіти враховує стан і прогнози розвитку економіки із використанням концепцій маркетингу у виробничо-трудовій діяльності випускників навчальних закладів на ринку праці, об'єктивні потреби оновлення змісту і форм організації навчально-виробничої діяльності, результати наукових досліджень, вітчизняний зарубіжний досвід професійної підготовки учнівської молоді та професійного навчання дорослого населення відзначають, Я.Г. Камінецький, М.В. Вачевський, Б.І. Клим [9].

Концепція професійно-технічної (професійної) освіти ґрунтується на основних положеннях Конституції України, Законів України “Про освіту”,

“Про загальну середню освіту”, “Про професійно-технічну освіту”, “Про позашкільну освіту”, “Про зайнятість населення”, Національні доктрини розвитку освіти. У Концепції враховано положення міжнародних конвенцій, декларацій і рекомендацій ООН, ЮНЕСКО, Міжнародної організації праці та Європейського фонду освіти.

Мета Концепції полягає в обґрунтуванні перспектив розвитку професійно-технічної (професійної) освіти, її модернізації в умовах динамічних суспільно-економічних змін на основі використання основних принципів і методів маркетингової діяльності.

Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти розроблена Академією педагогічних наук України, Міністерством освіти і науки України за участю Міністерства праці і соціальної політики України та інших центральних органів виконавчої влади з урахуванням перспектив соціально-економічного розвитку України в гострій міжнародній та внутрішній конкурентній діяльності виробників [14].

Мета розвитку професійно-технічної (професійної) освіти на принципах маркетингу – полягає в задоволенні потреб особистості і суспільства в професійних освітніх послугах відповідного рівня з урахуванням вимог ринку праці, забезпечення рівного доступу до якісної і безоплатної первинної професійної освіти, у підготовці, перепідготовці і підвищенні кваліфікації робітників, формуванні творчої, духовно багатой особистості з урахуванням її інтересів і здібностей.

Основними принципами розвитку професійно-технічної (професійної) освіти на принципах маркетингу є:

- фундаменталізація, соціальна детермінізація, диверсифікація, стандартизація, єдність професійного навчання і виховання, екологізація, варіативність професійної освіти;
- індивідуалізація та диференціація професійної освіти;
- поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки;
- інтеграція професійної освіти, науки і виробництва;
- регіоналізація професійно-технічної (професійної) освіти;
- випереджувальний характер підготовки кваліфікованого виробничого персоналу;
- гнучкість і взаємозв'язок процесу професійного навчання з реструктуризацією економіки та зайнятості населення, розвитком різних форм власності й господарювання;
- забезпечення підготовки конкурентноспроможних на ринку праці робітників.

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДО СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Рівний доступ до якісної професійно-технічної (професійної) освіти передбачає надання можливості безоплатної первинної професійної підготовки; стандартизацію професійної освіти на основі врахування перспектив розвитку економіки України, її інтегрування у світову економіку; забезпечення якісних освітніх послуг в усіх регіонах держави з урахуванням запитів і потреб особистості.

Пріоритетними напрямками розвитку професійно-технічної (професійної) освіти є:

- вивчення основ економіки, маркетингу, підприємництва з метою формування відповідного рівня професійних компетенцій у конкурентній ринковій економіці на ринку праці; інтелектуалізація професійної освіти, врахування науково-технічних досягнень, впровадження новітніх технологій;
- формування ринку освітніх послуг;
- модернізація інформаційного, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення професійної освіти;
- особистісно орієнтований підхід у професійному навчанні і вихованні;
- розвиток соціального партнерства;
- міжнародне співробітництво.

Модернізація професійно-технічної (професійної) освіти спрямовується на створення необхідних умов інноваційного розвитку професійного навчання різних категорій населення, зокрема в професійно-технічних навчальних закладах, на виробництві, Центрах зайнятості; забезпечення якісної професійної підготовки кваліфікованих робітників, збільшення кількості робочих місць в різних галузях економіки, сферах малого і середнього підприємництва, а також змін у професійно-кваліфікаційній структурі робочої сили до підприємницької діяльності [2].

Забезпечення якості робочої сили та підвищення її конкурентоспроможності на ринку праці зумовлюють необхідність:

- прогнозування професійно-кваліфікаційної структури підготовки робітничих кадрів, зайнятих у галузях економіки;
- оновлення загальнодержавного класифікатора професій (видів робіт);
- приведення системи кодифікації професійної діяльності у відповідність до міжнародних класифікаторів;
- розроблення стандартів професійної компетентності на професії та види робіт;
- модернізації матеріально-технічного забезпечення професійної освіти і професійного навчання на виробництві; створення системи оцінювання рівня професійної підготовки з урахуванням змін кваліфікації робітників

відповідно до міжнародних стандартів якості; надання профорієнтаційної допомоги учнівській молоді та іншим категоріям населення; розроблення механізму відповідності ринку професійних освітніх послуг до потреб ринку праці з урахуванням збалансованості професійного навчання персоналу на виробництві;

- обґрунтування критеріїв якісної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації робітників;

- законодавче забезпечення стимулювання роботодавців у створенні умов для непевної професійної освіти; розвитку соціального партнерства.

Одним із завдань реалізації освітньої програми є оновлення змісту освіти, визначення змісту навчальних гуманітарних та природничо-математичних дисциплін, вивчення економічних дисциплін: менеджменту і маркетингу, підприємництва та інформації, знань з інтелектуальної власності, а також умінь і навичок засвоєння та практичного застосування тих знань в умовах ринкової економіки випускниками професійно-технічних закладів освіти, відзначає дійсний член (академік) АПН України, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік, секретар відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти АПН України Нелля Григорівна Ничкало [13].

Випускник професійно-технічного навчального закладу з відповідної спеціалізації повинен бути не тільки особисто підготовленим до життя в ринкових умовах, але й на належному рівні оволодіти знаннями з курсу: "Основ економічних знань". Від рівня його професійної підготовки залежатиме ефективність формування готовності випускника професійно-технічного закладу до життя і майбутньої професійної діяльності в ринкових умовах, а також ініціативність, компетентність, творча підприємливість та діловитість нового покоління.

Безперечно важливими є знання, вміння та навички, котрі молодь набуває та виробляє в процесі навчання в школі, професійному середньому закладі та ВНЗ. Набуті знання формують у майбутніх фахівців поняття професійних компетенцій, що пов'язано з багатьма чинниками, оскільки саме компетенції дозволяють визначити готовність випускника професійно-технічного закладу до життя, його подальшого розвитку й активної участі в діяльності суспільства.

Найбільш масовим видом інтелектуальної власності є раціоналізація й винахідництво. Їх

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДО СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

постійний розвиток свідчить про можливості випускників професійно-технічних закладів освіти – працівників галузей народного господарства вести науковий пошук на кожному робочому місці, максимально використовувати наявні резерви для удосконалення виробництва, техніки й технології. А сам розвиток інтелектуальної власності залежить від підготовки особистості до трудової діяльності, що вимагає нових підходів в навчальному процесі професійно-технічного закладу освіти, так і вищих навчальних закладів освіти.

Самостійна трудова діяльність особистості – це, перш за все творча діяльність, що базується на достатньо розвинутих інтелектуальних і спеціальних умінях. Історія свідчить, що мрії людства про вдосконалення суспільства органічно перепліталися з думками про вдосконалення трудового виховання. Трудова діяльність тісно переплітається з економікою, її законами та закономірностями, а в сучасній ринковій економіці, вона базується на принципах і методах маркетингу де між підприємствами, підприємцями існує конкуренція за ринки збуту. Це спонукає до створення конкурентоспроможної товарної продукції на основі винаходів, промислових зразків, захищених товарними та марочними знаками, з можливими ноу-хау, тобто до застосування інтелектуальної власності в процесі людської діяльності.

Новий економічний механізм використання інтелектуальної власності впливає на динаміку витрат у виробництві, зокрема на організацію, планування і впровадження у народне господарство новин. Сам процес упровадження технічних новин має три основні стадії: від дослідження до першого виробничого освоєння, від першого виробничого освоєння до масового випуску; від виробництва нововведення до його кінцевого використання споживачем. Сукупність цих стадій складає інноваційний процес. Найбільш вузькі “місця” у цьому процесі – це ланки взаємодії науки – техніки – технології – виробництва – фінансів – маркетингу – споживання, тобто ланки, де проходить розрив безпосередньої дії інноваційного процесу.

Поглиблення зв'язку інтелектуальної власності з економікою відповідає завданням у справі вдосконалення господарського механізму і своєю чергою висуває об'єктивні вимоги до організації інтелектуальної власності на міцній економічній основі, підготовлених фахівців професійно-технічних закладів освіти у всіх ланках господарської діяльності [2].

Сьогодні ми можемо стверджувати, що

досягнення у процесі навчання відповідного рівня професійних знань, це кроки до створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання базувались на досягненні випускниками професійно-технічних навчальних закладів необхідних професійних компетенцій.

Аналіз літературних джерел, вивчення масового та передового педагогічного досвіду свідчить про те, що загальноосвітня школа, професійно-технічні заклади освіти та вищі навчальні заклади, незважаючи на певні позитивні зрушення у вивченні економічних дисциплін, не забезпечують належні умови для економічної освіти й підготовки молоді, прищеплення їм умінь з інтелектуальної власності. Особливо це стосується вищих навчальних педагогічних закладів освіти. Треба подбати, щоб випускники педагогіки мали відповідний рівень знань, могли вчити учнівську молодь основам економіки, маркетингу та менеджменту і підприємницької діяльності. Адже сьогодні вчителі є недостатньо підготовлені до цієї важливої й відповідальної роботи, не мають знань з маркетингу та патентознавства, і звичайно, не можуть дати такі знання учням з підприємництва та правильної орієнтації у виборі професії, та формувати належний рівень у навчальному процесі, та становлення особистості фахівця в системі професійної освіти.

Особливу актуальність мають дослідження, спрямовані на вдосконалення навчального процесу в Україні, розроблення нових положень, навчальних програм, посібників, підручників для розвитку професійно-технічної освіти в Україні. На ринок праці та професійно-технічну освіту, впливає ринкова економіка, що вимагає модернізації системи підготовки кваліфікованих робітників. Отже, дослідження цих та інших актуальних питань дає підставу стверджувати про необхідність вивчення в закладах професійно-технічної освіти основ економіки, основ маркетингу, промислового маркетингу, патентознавства, міжнародного маркетингу, статистики і фінансів, цінової та податкової політики, процесу роздержавлення і приватизації, які тісно переплітаються у навчальному процесі щодо підготовки висококваліфікованого працівника до праці в умовах ринкової економіки. Ці аспекти і зумовили до необхідної наукової розробки питань, що стосуються до вивчення учнями професійно-технічних училищ з основ економіки, маркетингу, створення управлінських систем з інтелектуальної власності, підготовки учнів професійно-технічних закладів освіти й студентської молоді до професійних компетенцій.

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДО СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Позитивні результати перевірки нової системи формування професійних компетенцій в майбутніх випускників навчальних закладів до сучасного виробництва дозволить інтенсифікувати вивчення основ наук, з сучасних позицій науки розглянути роль і місце економічної освіти учнівської молоді і професійної освіти та випускників ВНЗ, інтенсифікувати організацію продуктивної праці, активізувати маркетингову діяльність. Їх професійну компетентність. Системний підхід до побудови нової системи сприятиме інтенсифікації розвитку науки і техніки, здійснення загальнонаукових між предметних та міждисциплінарних зв'язків.

Науково-обґрунтована модель системи формування професійних компетенцій у процесі навчання профтехосвіти до сучасного виробництва в умовах сучасної ринкової економіки, потребує наукового управління, навчальним процесом та розробленням нових навчальних програм та навчальних посібників і підручників для професійно-технічної освіти, що дасть змогу в застосуванні їх до умов загальноосвітньої концепції освіти, в результаті дослідження, як кінцевий результат, прогностичну концепцію формування в учнів системи наукових основ сучасного виробництва відповідно впровадженій в навчальний процес навчальних програм та відповідно програми підручників, які б давали той рівень знань який необхідний випускнику професійно-технічного закладу освіти до праці на промислових підприємствах.

Підготовка учнів професійно-технічних закладів освіти до сучасних умов маркетингової діяльності на підприємствах, зводиться до свідомого ставлення до вибору професії, як мотивовану діяльність учнівської молоді професійно-технічних навчальних закладів, спрямовану на ознайомлення із змістом професії, практичну апробацію своїх можливостей, оволодіння активними способами підготовки до майбутньої праці, самовиховання професійно важливих якостей [2].

Проблема формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів свідомого ставлення до праці та вибору професії ще недостатньо вивчена педагогічною та психологічною наукою. Категорія “ставлення” в науковій літературі багатьма вченими трактується по різному. Так, А. Маркова вважає, що ставлення – це внутрішня позиція в оцінці навколишньої діяльності, іншої людини, самої до себе [12].

Видатний вітчизняний вчений у галузі вдосконалення форм і методів трудового навчання, виховання і професійної орієнтації учнів академік

АПН України В.М. Мадзігон, вважає, що стосовно до проблеми профорієнтації свідоме ставлення учнівської молоді професійно-технічної освіти до вибору професії виникає на основі усвідомленості соціальної та особистої значущості вибору професії. До усвідомлення соціальної ролі проблеми вибору професії належить розуміння учнем зв'язку вибору професії із загальною проблемою прискорення соціально-економічного розвитку країни – тобто потреба в робітничих кадрах на ринку праці, забезпечення всіх галузей людської діяльності стабільними кадрами, які здатні своєю діяльністю розвивати ринкову інфраструктуру [11].

Свідоме ставлення до професії учнів професійно-технічної освіти – це насамперед наявність необхідних знань. До них першою чергою слід віднести системні знання про різні сфери людської діяльності, види і типи професій, а також про їх зміст кожної окремої спеціальності.

Усвідомленість знань передбачає не тільки розуміння різних суттєвих і несуттєвих зв'язків, але й шляхів їх одержання, способів становлення. Мова йде про методологічні знання. Цей вид знань озброює учнів способами їх використання. Щодо вибору професії це означає навчити учнів професійно-технічних навчальних закладів освіти одержувати профорієнтаційні знання, а також оволодівати способами підготовки до майбутньої трудової діяльності в нових формах господарювання.

Висновки. Слід зазначити, що маркетингом як правило, на підприємствах займаються маркетингологи підрозділів, які здійснюють продаж, рекламу, дослідження, обслуговування споживачів і клієнтів, а також управлінці, що відповідають за вихід на певні територіальні ринки і забезпечення товарних груп, а загальне керівництво маркетингом провадить заступник керівника підприємства. Усі вони виконують певні обов'язки, що стосуються маркетингової діяльності, тобто займають плануванням, ціноутворенням, розподілом, просуванням товару на ринку, комунікацією ринку, рекламою, виробництвом тощо. Проте, варто пам'ятати, що робітник маючи знання із маркетингу, зможе себе проявити у гострій конкурентній діяльності, його праця буде завжди носити творчий характер, і намагання виробляти високоякісну продукцію, знаючи, що від її якості та його діяльності залежить результат діяльності підприємства на якому працює робітник, отримання підприємством бажаних прибутків, а для робітника належної матеріальної винагороди від суспільного виробництва [3].

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДО СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

1. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Примаченко Н.М. Основи економіки/ Мирон Вачевський, Василь Мадзігон, Наталія Примаченко. Навчальний посібник. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 612 с.
2. Вачевський М.В., Кремень В.Г., Мадзігон В.М. Інтелектуальна власність. Теорія і практика інноваційної діяльності. Підручник. – К.: Професіонал, – 2006. – 448 с.
3. Вачевський М.В., Примаченко Н.М. Промисловий маркетинг. – К.: Кондор, – 2009. – 560 с.
4. Варналій З.С. Основи підприємництва/ Захарій Варналій. Навчальний посібник. – К.: Знання-прес, 2003. – 285 с.
5. Гончаров В.М., Солоха Д.В., Припотень В.Ю. Організація управління ефективним розвитком промислових підприємств в умовах ринкового конкурентного середовища. Монографія. – Донецьк: СПД Купріянов, 2006. – 206 с.
6. Єрмошенко М.М., Єрохін С.А., Стороженко О.А. Менеджмент./Микола Єрмошенко, Сергій Єрохін, Олег Стороженко. Навчальний посібник. – К.: Національна академія управління, 2006. – 656 с.
7. Зязюн І.А. Неперервна професійна освіта: проблеми пошуку, перспективи / Івана Зязюн, Монографія. – К.: "Віпол", 2000. – 636 с.
8. Кулішов В.В. Основи економічної теорії / Володимир Кулішов. Підручник для студентів вищих закладів освіти. – Львів "Магнолія", 2006. – 207 с.
9. Камінецький Я.Г., Вачевський М.В., Клим Б.І. Управління якісною підготовкою фахівців у професійно-технічних навчальних закладах на основі маркетингу ринку праці та освітнього моніторингу в умовах регіоналізації // Я. Камінецький, М. Вачевський, Б. Клим. Монографія. – Львів "Сполом", 2010. – 324 с.
10. Мочерний С.В. Основи економічної теорії / Степан Мочерний. Навчальний посібник. – К.: "Академія", 1997. – 464 с.
11. Мадзігон В.М. Продуктивна педагогіка / Василь Мадзігон. Монографія. – К.: "Вересень", 2004. – 324 с.
12. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. – К.: Рад. школа. – 1984. – №1. – С. 20.
13. Ничкало Н.Г. Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти: становлення і розвиток (1997 – 2007). – К.: – 2007. – С. 5 – 23.
14. Ничкало Н.Г., Кудіна В.О. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз/ Неля Ничкало, В. Кудін. Монографія. – Черкаси: "Вибір", 2002. – 322 с.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2011

Хата батьків.
Малюнок П.Т. Шевченка
Олівець. 1843

У вірші "Якби ви знали, паничі",
Тарас Григорович Шевченко, згадуючи батьківську хату, пише:

Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились,
Найперші сльози. Я не знаю,
Чи є у бога люте зло,
Щоб у тій хаті не жило?
А хату раєм називають!

"Якби ви знали, паничі"
[Оренбург 1850]

